

Εν-στάσεις

Στη σκιά των «μη-μη»

Του ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ*

Πού εδράζεται η πρόταση λειτουργίας μη (κρατικών) - μη (κερδοσκοπικών) πανεπιστημίων, η οποία μονοπωλεί την επικαιρότητα. Άλλο ένα απελπισμένο ιδεολόγημα για να εκτονώσουμε την αδυναμία μας να διαχειριστούμε το δημόσιο χώρο ή άλλο ένα συνειδητό βήμα από την οικονομία προς την κοινωνία της αγοράς; Και στις δύο περιπτώσεις, εντυπωσιάζει ο εκστασιασμός για τη δυναμική της ιδιωτικής αγοράς αλλά και η λήθη για τα αδιέξοδά της. Πότε και πού εξασφαλίστηκε ένα υψηλό επίπεδο κοινωνικής συνοχής, εξασθενίζοντας τη δημόσια παροχή κρίσιμων αγαθών; Ποιο παράδειγμα μας καλούν να μιμηθούμε οι υποστηρικτές των «μη-μη»;

Οι πιο πολλοί αναφέρονται στα λίγα διάσημα αμερικανικά «μη-μη». Αγνοώντας, όμως, ότι τα περισσότερα δημιουργήθηκαν με δωρεές των μεγιστάνων του 19ου αιώνα, γνωστών και ως «βαρόνων της κλειδιάς», όταν αναζήτησαν ένα συγχωροχάρτι. Παραβλέποντας ακόμα ότι τα περισσότερα χρηματοδοτούνται σήμερα, σε μεγάλο βαθμό, από δημόσιους πόρους. Κατά τα άλλα, στις ΗΠΑ μόνο το 3% των φοιτητών είναι εγγεγραμμένοι σε ιδιωτικά Πανεπιστήμια, αλλά πάνω από το 50% της συνολικής δαπάνης είναι ιδιωτική. Αυτό θέλουμε;

Στην Πορτογαλία οι ιδιωτικοί φορείς διείσδυσαν ταχύτατα και απορροφούν πάνω από το 50% των φοιτητών. Αποτέλεσμα: καμιά θετική επίδραση στα δημόσια Πανεπιστήμια. Αντιθέτως, οι ιδιωτικοί φορείς ασχολούνται με τα εύκολα και τα φτηνά, προκαλώντας γενική δυσaréσκεια για την ποιότητα των υπηρεσιών τους. Επιπλέον, έχουν συγκεντρωθεί στα μεγάλα αστικά κέντρα, αποσταθεροποιώντας τα δημόσια περιφερειακά Πανεπιστήμια της χώρας. Αυτό επιθυμούμε;

Στη Φινλανδία, διεθνές πρότυπο ανταγωνιστικότητας, υπάρχουν μόνο δημόσια Πανεπιστήμια. Στα κολέγια και τα συναφή ιδρύματα το 20% των φοιτητών είναι όντως εγγεγραμμένο σε κοινωφελείς «μη-μη» φορείς, που χρηματοδοτούνται όμως από δημόσιους πόρους (μόνο το 4% των συνολικών δαπανών είναι ιδιωτικές). Με δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή μόλις στο 60% της Φινλανδίας, μπορούμε να χρηματοδοτήσουμε και «μη-μη» (ακόμα κι αν διαθέταμε αξιόπιστους) φορείς;

Κάθε χώρα και διαφορετικό παράδειγμα. Τι ακριβώς οραματίζονται όσοι επιδιώκουν την αναθεώρηση του άρθρου 16; Βεβαίως, η σημερινή Βουλή αποφασίζει επί της αρχής και δεν δεσμεύει την επόμενη Βουλή, που θα διαμορφώσει και θα ψηφίσει τις ακριβείς διατυπώσεις. Αλλά και στην επόμενη Βουλή, τα μεγάλα κόμματα εξουσίας δεν θα είναι τα ίδια; Δεν έχουν την ηθική και πολιτική υποχρέωση να δεσμευτούν σήμερα για ό,τι θα μας παρουσιάσουν αύριο;

Τι θα αλλάξει π.χ. για το δημόσιο Πανεπιστήμιο; Το μείζον ζήτημα της μεταρρύθμισης ενός θεσμικού πλαισίου, που δεν αντέχει πια, καμιά σχέση δεν έχει με την αναθεώρηση του άρθρου 16. Η αυτοτέλεια και η χρηματοδότηση, η κοινωνική λογοδοσία, η εκλογή και λειτουργία των συλλογικών οργάνων, το άσυλο και η εσωτερική ομαλότητα, το σύστημα εισαγωγής των φοιτητών... απαιτούν την παρέμβαση του κοινού νομοθέτη και την ενεργοποίηση της πολιτείας, αλλά και της πανεπιστημιακής κοινότητας. Πόσο πειστικές είναι οι νεφελώδεις υποσχέσεις ότι θα κάνουν αύριο αυτό που δεν κάνουν σήμερα; Προτάσσοντας την αναθεώρηση του άρθρου 16, δεν είναι προφανές ότι υπονομεύουν τη συζήτηση επί της ουσίας;

Τι ακριβώς εννοούν ως «μη-μη» φορείς; Δημόσιους; Τα «μη-μη» Πανεπιστήμια του μέλλοντός μας θα είναι π.χ. τα «ανοιχτά ή ελεύθερα Πανεπιστήμια» δήμων (που δεν καταφέρνουν να διαχειριστούν ούτε τα σκουπίδια της πόλης τους) ή αναβαθμισμένα σεμινάρια επαγγελματικής και γενικής επιμόρφωσης διάφορων οργανισμών; Ιδιωτικούς; Μα όσες Σχολές ιδρύθηκαν στο παρελθόν από ιδιωτικούς φορείς δεν εγκαταλείφθηκαν αργότερα στο Δημόσιο, για να αναβαθμιστούν σε σύγχρονα Πανεπιστήμια (Μακεδονίας, Πειραιώς, Πάντειο...);

Εννοούν μήπως τα ιδιωτικά «παραρτήματα» των βρετανικών Πανεπιστημίων; Αλλά, αφού η εγχώρια εγκατάσταση ξένων δημόσιων Πανεπιστημίων επιτρέπεται (και χωρίς αναθεώρηση του άρθρου 16), γιατί δεν έρχονται τα ίδια; Γιατί τα δημόσια (εκεί) Πανεπιστήμια πρέπει να μπορούν να λειτουργούν (εδώ) με το προσωπείο ιδιωτικών εμπορικών επιχειρήσεων; Ποιοι διεκδικούν αυτή τη μοναδικότητα, εκτός από τους εγχώριους εμπόρους ελπίδων, που προετοιμάζονται ήδη και ναρκισσεύονται ως «Πανεπιστήμια σε αναμονή»;

Αλλωστε τα ιδιωτικά «παραρτήματα» είναι ήδη εδώ, είναι πολλά, έχουν πολλούς σπουδαστές και υψηλά έσοδα. Ποιες θετικές επιδράσεις είχαν στο δημόσιο Πανεπιστήμιο; Ποια η ανώτερη ποιότητά τους και ο ανταγωνισμός που προκαλούν; Ποιες οι υποδομές τους, οι καθηγητές τους και η έρευνα που προωθούν; Ελέγχονται με ακαδημαϊκά κριτήρια ή έστω ως τυροπιτάδικα; Ποιος ευθύνεται γι' αυτή την εκτροπή;

Και γιατί έχουμε ανάγκη τα «μη-μη»; Για να περιοριστεί π.χ. η φοιτητική μετανάστευση; Μα με τη διεύρυνση της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα (1998-2004), ο αριθμός των Ελλήνων (προπτυχιακών) φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό μειώθηκε ήδη πολύ (στη Μ. Βρετανία κατά 60%). Ποιος εγκατέλειψε στην τύχη του το εγχείρημα της διεύρυνσης του δημόσιου Πανεπιστημίου;

Υπέρμετρα αυστηρή και περιοριστική (όντως) η ισχύουσα συνταγματική ρύθμιση. Αλλά όσο εκκρεμεί η θεσμική μεταρρύθμιση και η οικονομική στήριξη των δημόσιων ΑΕΙ ή περιορίζεται σε κοινότοπες διακηρύξεις, είναι μάταιη κάθε απόπειρα ψύχραιμης συζήτησης και συναίνεσης για το (όντως) δευτερεύον, αλλά εξόχως ασαφές μόρφωμα των «μη-μη». Οι κερκόπορτες είναι πάντα επικίνδυνες, ιδίως σε συνθήκες «βαλκανικού καπιταλισμού».

* Οικονομολόγος, καθηγητής ΕΜΠ